Аҧсны Атҵаарадырракәа Ракадемиа иатәу
Д. И. Гәлиа ихьӡ зху Аҧсуатҵааратә институт

АҴАРАУАӠ ДУ,
афольклортҵааҩы
С. Л. ЗЫХӘБА
75 ШЫҚӘСА ИХЫҴРА ИАЗКНЫ
имҩапгаз аконференциа АМАТЕРИАЛҚӘА

▪АИ▪
Аҟәа – 2014

З.ҴЬ. ҴЬАПУА,
ААР академик

АԤСУА ЛАКӘ ИАЗКУ АԤХЬАТӘИ АМОНОГРАФИА

Сергеи Лад-иԥа Зыхәба аԥхьаӡатәи аԥсуа профессионалтә фольклорҭҵааҩцәа дыруаӡәкуп. Аԥхьаӡа акәны аԥсуа лакә иазку амонографиатә ҭҵаамҭа аԥиҵеит; аԥхьаӡа акәны илакәтәым аԥсуа проза иаҵанакуа ажанрқәа ҭиҵааит; аԥхьаӡа акәны аԥсуаа рҿаԥыцтә рҿиамҭақәа ирызкны, иреиҳау аҵараиурҭақәа рзы, арҵага шәҟәы иҩит. Алакәи нарҭаа репоси инадыркны ахәыҷтәы фольклор аҿынӡа, шамахамзар, жанркгьы нымхеит аҵарауаҩ дызхымцәажәац, илаԥшҳәаа иҵимыжьыц.

С.Л. Зыхәба дфольклорҭҵааҩуп, длитератураҭҵааҩуп, длитературатә критикуп, дпублициступ. Д. Гәлиа, С. Ҷанба, Б. Шьынқәба, И. Ҭарба, А. Гогәуа, Кә. Ламиа, Ш. Ҷкадуа, В. Амаршьан уҳәа ирацәаҩны рырҿиамҭақәа ҭиҵаахьеит. Асахьаркыратә литературазы арҵага шәҟәқәа аԥиҵахьеит.

Аҵарауаҩ иусумҭақәа зегьы рҿы, сара излагәастахьоу ала, еиҳа аԥыжәара амоуп апроза аҭҵаара. Ус иҟоуп афольклор аҿгьы алитератураҿгьы. Апроза аԥыжәара шамац

иамоуп иара ифольклортә нҵамҭақәа рҿгьы, хыпхьаӡара рацәала иантҵаны иҭижьхьоу атекстқәа реизгақәа рҿы. Афольклорҭҵааҩ афольклортә проза иазикит ҩба-хԥа усумҭа неитцых.

Урҭ рахьтә сара иалкаан сазааҭгылоит аԥсуа лакәқәа ирызкны, аԥсуа гуманитартә ҭҵаарадырраҿы аԥхьаӡа акәны иаԥитцаз имонографиатә усумҭа (Зухба 1970). Избан акәзар ари ашәҟәы аԥсуа лакәҭҵаараҿы иахьаԥхьатәиу адагьы, иалкаау, иҷыдоу аҭакы амоуп С.Л. Зыхәба ихаҭа ҭҵарауаҩ иашаны ишьақәгылараҿы, еизҳараҿы. Абра, абри аусумҭаҿы ихацыркхеит уи итеориатә дыррақәа, аԥхьаҟатәи иҭҵаарадырратә цеиԥш. Ари ашәҟәы анаҩс уи жәабала аусумҭа хатәрақәа ҩны иҭижьит. Аха ари аҭҵаамҭа зегьы ирылагамҭаны, зегьы ирыцкны ишыҟац иаанхоит.

Иазгәаҭатәу, шықәсқәак рыбжьазаргьы, аамҭак азы еиццәыртцыз аԥсуа профессионалтә фольклорҭҵааҩцәа хҩык – Ш.Хь. Салаҟаиеи, А.А. Аншбеи, С.Л. Зыхәбеи – аханатә, ианаспирантцәаха инаркны, аԥсуаа рҿаԥыцтә рҿиамҭақәа иаарылҳәҳәо ажанр дуқәа нап рыларкит. Ш.Хь. Салаҟаиеи А.А. Аншбеи ртемақәа нарҭаа репос аҭҵаара иазыркзар, С.Л. Зыхәба ҭҵааратә обиектс ишьҭихит аԥсуа жәлар рлакәқәа.

Аҭҵарауаҩ идиссертациатә усумҭагьы уи шьаҭас изауз имонографиагьы ртеориатә ҭҵаулареи рыҩаӡара ҳараки шьақәзыргыло, сара сгәанала, ҩ-ҭагылазаашьак ыҟоуп. Акы – аспирант хацәынмырха иусура, хьаҳәа-ԥаҳәада аҭҵаарадырра иҽаҭара, ихы аус адулара, ҩба – асовет ҭҵарауаҩ нага Е.Б. Вирсалаӡе лнапхгарала аусура ахьинасыԥхаз. Уи лыгәцаракра атәы С.Л. Зыхәба гәыблыла акырынтә игәалаиршәалоит.

Амонографиатә ҭҵаамҭа «Аԥсуа жәлар рлакә» ҭытцит Қарҭ, Е.Б. Вирсалаӡе лредакциала, 1970 шықәсазы. Иара убри ашықәсан ашәҟәы арецензиақәа азыркит усҟантәи

афольклорҭҵааҩцәа ҿарацәа Ш.Хь. Салаҟаиеи (Салакая 1989) А.А. Аншбеи (Аншба 1970). Ашәҟәы ҿыц санапцхьа, исызцәыртцыз агәаанагаракәа хацсыркырц сҭахуп А.А. Аншба даара ииашан, пцаҭала ииҳәо ажәакәа рыла: «Хьызрацарак иаҩызоуп атцарауаҩ изы, апсуа фольклор аҿы аҭыԥ ду аанызкыло, хаҭабзиаралагьы хыпхьаӡаралагьы егьырҭ ажанркәа иреиҳау, алакәтә епос зегьы инеиԥынкыланы монографиала аҭҵаара агәаҕьра» (Аншба 1970: 93–94). Ҭабыргны, абри аҭҵаарадырратә хьызрацара атцарауаҩ қәыпш, аспирант изы игәаҕьыуацәан, цышәара дуун. Убри азы афольклорҭҵааҩ илшаракәа, ипсабаратә баҩхатәра, ипотенциал зегьы иара иазикит, қәҿиаралагьы игәҭакы наигӡеит.

Аханатә исҳәап. Аусумҭа ааидкылан агуманитартә ҭҵаарадырра усҟантәи аамҭазы изықәныҟәоз аидеологиатә хырхарҭакәа аныпшит, даҿакалагьы ҟалашьа амамызт. Аха, ихадароу, атцарауаҩ уи аидеологиа далумбаауа, иусумҭа дәахьыла ихыркны, ҩнытҟала иҭацәны иҟамлеит. Иара изы ихадараз – апсуа лакә аҭоурыхи, измырҩашьо ачыда ҟазшьакәеи, аиҿартәышьеи рыҭҵаара акәын. Убырҭ рцәыргараҿы, еиҳаракгьы игәаанагаракәа «рыхьчаразы», зны-зынла амарксисттә-ленинтә теориа дазхьапшуан.

С.Л. Зыхәба имонографиа аҿынӡа апсуа лакә азы иҟатцаз даара имачын. Урҭ рахьтә, анцамҭақәа рганахьала, ихадаракәоуп: 1865 шықәсазы «Апсуа анбан» апсышәалеи, урысшәалеи, қырҭшәалеи ианылаз 14 лакә; Д. Гәлиа 1907 шықәсазы урысшәала иҭижьыз «Апсуа лакәқәа»; 1913–1916 шықәсқәа рзы Бзыпҭәи акомитет алахәылаҩцәа апсышәала ианыртцаз алакәқәа; 1921 шықәсазы С.Н. Цьанашьиа Аӡҩыбжьа ақыҭан апсышәала ианитцаз алакәқәа; 1935 шықәсазы К.В. Ковач урысшәала иҭижьыз аизга ианылаз алакәқәа; А.К. Аҳашбеи В.И. Кәыкәбеи 1935 шықәсазы урысшәалеи 1936 шықәсазы ап-

сышәалеи иҭрыжьыз «Аҧсуа лакәҟәа»; 1939 шыҟәсазы Н. Сапежко урысшәала иҭижьыз «Аҧсуа жәлар рлакәҟәа»; 1940 шыҟәсазы К.С. Шьаҟрыли Хә.С. Бӷажәбеи аҧсышәала иҭрыжьыз «Аҧсуа лакәҟәа» реизга актәи атом (аҩбатәи аҭыжьра ҟаҵан 1965 шыҟәсазы); 1967 шыҟәсазы К.С. Шьаҟрыл аҧсышәала иҭижьыз «Аҧсуа лакәҟәа» реизга аҩбатәи атом; 1956 шыҟәсазы Хә.С. Бӷажәба ҟырҭшәала иҭижьыз «Аҧсуа лакәҟәа»; 1957 шыҟәсазы Хә.С. Бӷажәба урысшәала иҭижьыз алакәҟәа реизга «Аҽаҧа Џьамхәыхә»; 1959, 1965 шыҟәсҟәа рзы Хә.С. Бӷажәба урысшәала иҭижьыз аҧсуа лакәҟәа реизга; афранцыз ҭҵарауаҩ Ж. Диумезиль 1967 шыҟәсазы «Кавказ абызшәаҟәеи атрадициаҟәеи рзы анатолиатәи адокументҟәа» захьӡу иусумҭаҟәа ахәбатәи ртом аҿы икьыҧхьу аҧсуа лакәҟәа.

Абарҭ анҵамҭаҟәеи, иара убас еиуеиҧшым аҭыжьымҭаҟәа рҿы икьыҧхьыз атекстҟәеи, архивҟәа рҿы иҵәахыз аматериалҟәеи аҭҵарауаҩ илаҧшҳәаа иҭижьит, атекстологиатә хәшьара риҭеит. Иара иоуп хаҭала иҧшааны, хазшәҟәны иҭзыжьыз Санкт-Петербург Аҭҵаарадырраҟәа ракадемиа архив аҿы, Н.И. Марр ифондҟәа рҿы иҵәахыз Бзыҧтәи акомитет абзоурала ианҵаз атекстҟәа. Афольклорҭҵааҩ ари аизга ҭижьит 1967 шыҟәсазы, аҧхьажәеи азгәаҭаҟәеи аҵҵаны, «Аҧсуа фольклор аматериалҟәа: Акад. Н.И. Марр иархив аҟнытә» ҳәа хьӡыс иаманы (Зыхәба 1967). Иҭыжьны иҳамоу аҧсуа фольклортә еизгаҟәа иреиӷьӡаҟәоу иреиуоуп иара – ҭҵакылагьы еиҟәыршәаашьалагьы. Иара убас аспирантура ашыҟәсҟәа ирылагӡаны, аҭҵааҩы ихатәы нҵамҭаҟәа маҷымкәа иҟаиҵеит. Даҽакала иуҳәозар, афольклорҭҵааҩ ихацирҟыз атема ду шьаҭас иаиушаз аматериалҟәа маҷымкәан иадигалеит.

Убри анаҩс аҧсуа лакәҟәа рзы усҟантәи аамҭаз иҩыз астатиаҟәа, агәаанагараҟәа акгьы бжьамыжьҟәа игәеиҭеит. Урҭ рахьтә ихадароуп: 1939 шыҟәсазы икьыҧхьыз

З.М. Морина аԥсуа лакәқәа ирзылкыз лстатиа, хыхь зызбахә ҳҳәаз аԥсуа лакәқәа реизгақәа ирыцу – И.И. Мешьчанинов, А.К. Аҳашба, В.И. Кәыкәба, Н.П. Андреев, К.С. Шьаҟрыл, Хә.С. Бґажәба раԥхьажәақәа, рстатиақәа. Абри атема – аԥсуа лакәқәа реизгареи, ркьыԥхьреи, рытҵаареи рҭоурых – иазкуп аусумҭа актәи ахы.

Ашәҟәы аҩбатәи ахаҿы ирзааҭгылоуп алакә атермини, жанрк аҳасабала аилкаареи, аматериалқәа системала реихшареи ирытҵаркуа азҵаарақәа. Араҟа автор, атексттә материали атеориатә хыҵхырҭақәеи ихы иархәаны, излазгәеиҭо ала, атермин *алакәи* кавказзегьтәи атермин *араки* шьаҭанкыла еишьашәалоуп, хыҵхырҭак еицрымоуп. Алакә захьӡу азы афольклорҭҵаараҿы еиуеиԥшым агәаанагарақәа ыҟоуп. Урҭ иреиуоуп П.Н. Сакулин, А.И. Никифоров, И.М. Соколов, В.И. Чичеров, Е.В. Померанцева, В.И. Пропп, В.П. Аникин, С.Ф. Баранов, Е.Б. Вирсалаӡе уҳәа рҳәамҭақәа. Аҵарауаҩ, арҭ аилыркаарақәа шьаҭас иҟаҵаны, аԥсуа лакә иаҷыдара хадараны иԥхьаӡоит аԥсҭазааратә ҵабырг иагәылху хыҭҳәаак еиԥш ахәаԥшра.

Алакәҭҵаараҿы иуадаҩӡоу азҵаарақәа ируакуп аматериал аклассификациа азура. Усҟантәи аамҭаз иантцаны иҟаз аматериал дықәныҟәаны, насгьы атеориатә литератураҿы еиуеиԥшым агәаанагарақәа азгәаҭаны, аҵарауаҩ аԥсуа лакәқәа еихишоит ихадароу агәыԥқәа ԥшьба рыла: аԥстәқәа ирызку алакәқәа, анашанатә лакәқәа, абзазаратә лакәқәа, иҟам-ианым алакәқәа. Анаҩс алакәҭҵааҩ арҭ агәыԥқәа зегьы рхатә ҷыдарақәа азгәеиҭоит. Абраҟа, сгәанала, даара ииашаны иҟаҵоуп анашанатә лакәқәа рыҩнытҟа афырхаҵаратә лакәқәа ралкаара, насгьы урҭ рҿы ихадароу атема афырхаҵаратә ԥхәысаагара шакәу азгәаҭара. Даара ирҵабыргны, агәра угартә иҳәоуп аҵарауаҩ абри игәаанагара: «В отличие от волшебных сказок некоторых народов мира, для абхазской волшебной сказки в целом характерно нали-

чие большого количества элементов героики» (Зухба 1970:67). Амонографиа автор еихишаз арҭ агәыпқәа аԥсуа фольклорҭҭцаараҿы ахархәара шрымац ирымоуп 40 шықәса раахыс.

Аԥсуа лакәқәа рхаҿсахьа хадақәеи ридеа-тематикатә еилазаашьеи ирызку аусумҭа ахԥатәи ахы ҭцакылагьы ҿыгҳарылагьы зегь реиҳа еиҳау, ихадароу аҭыԥ ааннакылоит. Араҟа алакәҭҭцааҩ иҽазишәоит аԥсуа лакәқәа, адунеитә лакәтә репертуар иаҿырԥшны, рхатәы милаҭтә ҷыдаракәа ралкаара. Иҟалап, етноск рлакәқәа рыҭҭцаараҿы ари зегь реиҳа иуадаҩзоу азҭцаарақәа ируакзар.

Аԥсуа лакәқәа ртематикаҿы аҭцарауаҩ еиҳа аԥыжәара риҭоит афырхаҭцаратә мотивқәа ирыццәырҭуа аҭаацәаратәи ашьҭратәи мотивқәа. Дырзааҭгылоит аԥстәқәа ирызку алакәқәа ихадароу рперсонажцәа: ақәыцьма, абгахәыҷы, амшә, абнацә, ацә, ажә, аџьма, ажьа, ауаса, ардәына, аҳәыҳә, аҳәынтцәрапшь уҳәа агыгшәыгқәеи, аҩнатә цстәқәеи, аԥсаатәқәеи. Иазгәеиҭоит арҭ аперсонажцәа рахьтә атотемтә ҟазшьа змоу аԥстәқәеи аԥсаатәқәеи шыҟоу. Ари агәыԥ аҿы хазы дрыхцәажәоит аетиологиатә лакә-мифқәа ҳәа изышьҭоу арҿиамҭақәа.

Еиҳа иуадаҩны еилоуп аҭҭцаарадырраҿы алакә хаҭақәа ҳәа иԥхьаӡоу анашанатә лакәқәа. Урҭ ирызку ахәҭаҿы аҭцарауаҩ, аиҿырԥшратә метод дықәныҟәаны, анализ рзиуеит аԥсуа нашанатә лакәқәа рмотивқәеи, рсиужетқәеи, рхаҿсахьақәеи. Алакәҭҭцааҩ ишазгәеиҭо еиԥш, аԥсуа нашанатә лакә ихадароу ахаҿсахьа ауаҩы иоуп. Уи иццәырҭуеит егьырҭ амифологиатә персонажцәагьы: адауцәа, агәылшьапқәа, аҭакәажә-омагацәа, аҩсҭаацәа уҳәа. Ицәыргоуп, иара убас аԥсуа лакәқәа рзы еиҳа аоригиналтә ҟазшьа змоу ахаҿсахьақәагьы: Ақаҷаа, Зыӡлан, Заҳкәажә. Еиҳа ижәытәтәиу аԥсуа лакәқәа рҿы иаабоит аԥхьаӡатәи шьҭралатәи адунеихәаԥшышьа аҷыдаракәа. Аҭцарауаҩ урҭ алакәқәа рхылҿиаауеит ҳәа иԥхьаӡоит

амиф-ҵабыргқәа ҳәа изышьҭоу ажәытәӡатәи ажәабжькқәа. Абарҭ ажәытәӡатәи аԥсуа лакәқәа рыҿирԥшуеит адунеи еиуеиԥшым ажәларқәа рҿы иаҳԥыло асиужетқәа. Иара убас аԥсуа бзазаратә лакәқәа, рсиужетқәа рҷыда ҟазшьақәа алкаауа, афольклорҭҭцааҩ излеиҳәо ала, реиҳарак афеодалтә епоха иахылҿиаауеит, аха имачым урҭ рахьтә ажәытәӡатәи ашьаҭа змоу асиужетқәагьы. Иаҳҳәап, урҭ иреиуоуп аҭаҳмадцәа рышьра аҵас зныԥшуа, «Акәыцҳа» захьӡу алакә.

Аусумҭа аԥшьбатәи ахы алакәи аԥсуа фольклор егьырҭ ажанрқәеи реизыҟазаашьақәа ирызкуп. Афольклорҭҭцаараҿы ари азҵаара даара хра злоу, насгьы иуадаҩӡақәоу ируакуп. Аҭҵааҩы иазгәеиҭоит аԥсуа фольклор аҿы алакә иазааигәоу, ма ианыруа ажанрқәа: аҳәамҭа (предание), алегенда, ажәаԥҟа, анекдот. Анаҩс еиҳа иалкаан дазааҭгылоит алакәи нарҭаа репоси реизыҟазаашьа. Уанӡа ари азҵаара аԥсуаҭҭцаараҿы, уимоу, иара кавказҭҭцаараҿгьы, даара иԥсыҽны иаарԥшын. Аҭҵааҩы ииашан иазгәеиҭоит, алакәқәа рахьтә нарҭаа репос иазааигәоу еиҳарак афырхатцаратә ҟазшьа змоу анашанатә лакә шакәу. Аҵарауаҩ хаҭала иаликааует анашанатә лакәи нарҭаа репоси ирзеиԥшу абарҭ амотивқәа: афырхатца нашанала иира, афырхатца иӡрыжәра, аҽыбжьара, афырхатца адгьыл аҵахь ицан иаара. Арҭ амотивқәа инарҭбаан рыхцәажәараан аҭҵааҩы дрызхьаԥшуеит аепоси алакәи ирзеиԥшу амифологиатә хаҿсахьақәа – амаҭ, агәылшьап, адауы уҳәа. Аҵарауаҩ ихадароу иалкаа излаҳәо ала, алакәи нарҭаа репоси реишьашәаларақәа хыҵхырҭас ирымоу ажәытәӡатәи афольклортә акзаара (синкретизм) ауп, ҵабыргуп, араҟа ажанрқәа реиныррагьы зынӡа мап аҵәктәым.

Аусумҭа аҵыхәтәантәи, ахәбатәи, ахаҿы ирзааҭгылоуп аԥсуа лакә апоетикеи анагӡара атрадициеи рызҵаарақәа. Еиҩдырааուп аԥстәқәа ирызку алакәқәеи анашанатә

лакәқәеи, абзазаратә лакәқәеи рсахьаркыратә ҷыдарақәа. Иалкааруп, иаҳҳәап, аҧстәқәа ирызку алакәқәа аҧстәқәа рыбжьы зхоу адиалог форма шрызҷыдароу, аконтаминациеи еиуеипшым аформулақәеи шрыцәмаҷу. Атцарауаҩ ишазгәеитҭо ала, арҭ ирҿырҧшны иугозар, анашанатә лакәқәа ркомпозициа еиҳа иуадаҩуп, урҭ рҿы еиуеипшым асиужетқәа еицылоит. Дара ирҟазшьоуп ахҭысқәа зныкымкәа (еиҳарак хынтәны) реиҭаҳәара, аки-аки еихылҿиааууа ахҭысқәа рырҿыцра, зыҟатцара ҟамло (запрет) аилагара, зҽызымҧсахуа аформулақәа рцәыртцра, ахҭысқәа, ахаҿсахьақәа реизырҳара уҳәа убас егьыртгьы.

Атцарауаҩ хшыҩзышьтра риҭоит алакәҳәара атрадициа азтцаарақәагьы: ауаажәларраҿы алакәҳәаҩ ироль, илакәқәа аниҳәоз аамҭа, алакәҳәараҿы атрадициеи аимпровизациеи реизыҟазаашьа. Афольклорист, алакәҳәаҩцәа ррепертуар далацәажәо, агәаҭара ус имариамзаргьы, атекстологиазы аинтерес зтцоу агәаанагара иҳәоит: «<...>Сказка распространена далеко не одинаково во всех уголках Абхазии. Так, большой популярностью в горных селах пользуются обычно героические сказания о нартах. Из сказок здесь больше любят волшебные. В селах предгорной полосы и на низменности, напротив, более распространены бытовые сказки, хотя, конечно, и здесь в репертуаре сказителей нередко встречаются и волшебные» (Зухба 1970: 228). Афольклорҭтцааҩ даара ииашан иазгәеиҭоит аҧсуаа рҿы алакәқәа реиқәырхареи рыҿиареи ишацхраауаз ахьча, ажьи, аӡлагарахьча уҳәа рзанааҭқәа. Итцабыргны, жәытәнатә аахыс алакәбжьы еиҳа изыҩныҩуаз ахьчагәареи, ажьирҭеи, аӡлагареи ракәын. Аҧсуа лакәҳәаҩцәа рҟазареи реиҭаҳәашьеи рыла аҭтцааҩы урҭ еихишоит х-гәыпкны: зрепертуар неитцыху, артистк еипш еиҭазҳәо алакәҳәаҩцәеи, зрепертуар еиҳа еитцоу, зеиҭаҳәашьагьы еизадоу алакәҳәаҩцәеи, хпа-

пшьба сиужет иреиҳамкәа изгәалашәо алакәҳәаҩцәеи ҳәа. Ишәгәаласыршәоит, аҵыхәтәантәи ашықәсқәа рзы аԥсуа лакәҳәаратә традициа инарҵаулан иҭылҵааит Џь.И. Адлеиба аекспериментaлтә ҟазшьа змоу лусумҭақәа рҿы (Адлейба 1991; Адлейба 2000).

Даара изызхәыцтәу ҷыдараны исыԥхьаӡоит, ҳазлацәажәо аусумҭа автор ишьҭихыз азҵаарақәа зегьы нагӡаны ишҭимҵааз иатцшьны иахьазгәаеиҭо. Аха азҵаарақәа ииашан рықәыргылара ахаҭагьы аумариаху. Усҟан, 40 шықәса раԥхьа, аматериал маҷны ианеизгаз аамҭазы, даеакала ҟалашьагьы амамызт. Иаҳҳәап, аԥсуа лакәқәа инагӡаны аклассификациеи асистематизациеи рзуразы, хымԥада, ишьақәыргылатәуп амотивқәеи асиужетқәеи хәыц-хәыц еилзырго, ихаҭәааяу алакәтә рбага. Уи, ҳәарада, иааиуа афольклористцәа ҿарацәа ирусхоит, шьаҭасгьы ирзыҟалоит томрацәала С.Л. Зыхәба еиқәиршәаз аԥсуа лакәқәа.

Аҵыхәтәаны еиҭасҳәоит. Иааркьаҿны сыззааҭгылаз амонографиатә усумҭа «Аԥсуа жәлар рлакә» аԥсуа лакәқәа, иара убас аԥсуа фольклор егьырҭ ажанрқәагьы ҭызҵаауа рзы зда ыҟам хыҵхырҭоуп.

Абри ала сажәа хыркәшо, сыртцаҩы С.Л. Зыхәба, 75 шықәса ихыҵра ахьӡала, гәык-ԥсыкала изеиӷьасшьарц сҭахуп агәабзиара, убри изацсҵоит дшаныц дызну, хьӡиԥшеи зцу иҭҵаарамҩа иахьынӡауа аиҵыхра. Избан акәзар аԥхьаҩ дырзыԥшуп аҭарауаҩ иусумҭа ҿыцқәа.

Алитература

Адлейба 1991: Адлейба Дж. Я. Устные стилевые основы сказки. Опыт экспериментального исследования на абхазском материале. Сухуми, 1991.

Адлейба 2000: Адлейба Дж.Я. Поэтико-композиционная и стилевая система. Сказки в комплексном освещении:

Экспериментальное исследование на абхазском материале. Москва, 2000.
Аншба 1970: Аншба А.А. Аҧсуа лакә иазку амонографиа // Алашара. №10. 1970. Ад. 93–95.
Зухба 1970: Зухба С.Л. Абхазская народная сказка. Тбилиси, 1970.
Зыхәба 1967: Аҧсуа фольклор аматериалқәа (академик Н.И. Марр иархив аҟнытә)//Акьыҧхь иазирхиеит, алагалажәеи азгәаҭақәеи иҩит С.Л. Зыхәба. Аҟәа, 1967.
Салакая 1989: Салакая Ш.Х. В ногу со временем: Литературно-критические статьи. Сухуми, 1989. С. 135–139.

АХҚӘА

У.Ш. Аҩӡба
Ацарауаҩ – ҳартцаҩы, ҳколлега ииубилеи 3

Агәҭыхажәа 7

Ш. ХЬ. Салаҟаиа
С. Л. Зыхәба ипсҭазаареи ирҿиаратә мҩеи 13

Н. Чуякова
Дело всей жизни 22

В. А. Бигуаа
Пример глубокого подражания 32

З.ЦЬ. ЦЬАПУА
Аԥсуа лакә иазку аԥхьатәи амонографиа 119

Ц.С. Габниа
Академик С.Л.Зыхәба илагала аԥсуа мифологиа аҭцаараҿы 129

Диана Цьынцьал
С. Л. Зыхәба илагала иреиҳау аҵараиурҭақәа рзы арҵагатә методикатә литература аԥҵараҿы 139

Мушьни Лашәриа
Сергеи Зыхәбеи арҵага шәҟәқәеи 148

В. А. Кәаӷәаниа
С. Л. Зыхәба литератураҭҵааҩык критикк иаҳасабала 155

Азеиӷьашьарақәа 164

А. Е. Ашәба
С.Л. Зыхәба иусумҭақәа рсиа 173

АЦӘАРАУАҾ ДУ,
афольклорҭҵааҩы

С.Л. ЗЫХӘБА

75 шықәса ихыҵра

ИАЗКНЫ

имҩапгаз аконференциа

АМАТЕРИАЛҚӘА

Аредактор *Шь. Џьапуа*

Акорректор *Н. Барцыц*

Компиутерла еиқәлыршәеит *Н. Гәынба*

Аформат 84x108 1/32. Атираж 500.
Иҟатцә. акь. бгь. 6,875+0,25. Инықә. акь. бгь. 11,55+0,42.
Аҿатцапҟа № 68.

Икьыпхьуп АУН «Акьыпхь аҩны», ақ. Аҟәа, Ешба имҩа, 168.